

УДК 34 (477) : 329.71 (477.8)

**ЛЕГАЛІЗАЦІЯ УЧАСНИКІВ УКРАЇНСЬКОГО ЗБРОЙНОГО ПІДПІЛЛЯ
ЯК РЕЗУЛЬТАТ ДІЯЛЬНОСТІ РАДЯНСЬКИХ КАРАЛЬНИХ ОРГАНІВ
У ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УРСР (1944–1950 рр.)**

**LEGALIZATION THE MEMBER OF UKRAINIAN ARMED UNDERGROUND AS THE RESULT
OF SOVIET PUNITIVE ORGANS IN THE WESTERN PART OF THE USSR (1944–1950)**

Кульгавець Х.Ю.,
*кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри господарсько-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ*

У статті розкриваються правові підстави і наслідки легалізації учасників ОУН і УПА. Проаналізовано відомчі нормативно-правові акти радянських органів внутрішніх справ і державної безпеки щодо легалізації учасників українського збройного підпілля. Подано статистичні показники результатів проведеної легалізації упродовж 1944-1950 рр. у західних областях УРСР.

Ключові слова: легалізація, органи внутрішніх справ, органи державної безпеки, ОУН, УПА, явка з повинною.

В статье раскрываются правовые основания и последствия легализации участников ОУН и УПА. Проанализированы ведомственные нормативно-правовые акты советских органов внутренних дел и государственной безопасности по легализации участников украинского вооруженного подполья. Представлены статистические показатели результатов проведенной легализации в 1944-1950 гг. в западных областях УССР.

Ключевые слова: легализация, органы внутренних дел, органы государственной безопасности, ОУН, УПА, явка с повинной.

The article describes the legal basis and the consequences of legalizing participants OUN and UNA. Analysis of departmental regulations Soviet police and public security regarding legalization participants of the Ukrainian armed underground. Filed statistics results conducted during 1944-1950's legalization in the western regions of the USSR.

Key words: legalization, the organs of Internal affairs, the organs of State security, the Organization of Ukrainian nationalists, Ukrainian National Army, surrender.

Постановка проблеми. Практично усі наявні інформаційні довідки щодо результатів боротьби радянських органів внутрішніх справ та державної безпеки проти українського збройного підпілля у західних областях Української РСР упродовж 1940-1950-х років містять інформацію про

кількість осіб (учасників, пособників та інших прихильників ОУН і УПА), які добровільно з'явилися з повинною в «органи». Такі явки були наслідком проведення широкомасштабних заходів радянських органів із використанням широкого арсеналу агентурних, репресивних, чекіст-

сько-військових, інших методів боротьби з українськими націоналістами. Одним із основних тактичних прийомів, застосовуваних радянськими компартійними та силовими органами з метою ліквідації націоналістичного руху опору, були неодноразові звернення до західноукраїнського населення та учасників ОУН і УПА припинити антирадянську підпільну діяльність. Такі заходи демонстрували помітні результати загалом у боротьбі радянських ОВС проти українського збройного підпілля, чим і зумовлена актуальність цієї складної у багатьох аспектах теми.

Стан дослідження. Передумови, процедура та наслідки легалізації учасників українського збройного підпілля досі не були предметом спеціального історико-правового дослідження. Втім, нашу увагу привертають наукові розвідки, що торкаються представленої проблеми, таких вітчизняних науковців, як О. Безносюк, Г. С. Биструхін, І. Білас, Д. В. Веденєєв, Ю. Киричук, М. Нагірняк, Ю. І. Шаповал та інших. Автор у межах виконуваного кандидатського історико-правового дослідження загальної проблеми діяльності радянських органів внутрішніх справ проти українського збройного підпілля у 1944-1950 рр. у загальних рисах описує особливості легалізації учасників українського національного руху опору ОУН і УПА.

Мету статті вбачаємо у комплексному аналізі нормативно-правового супроводу діяльності радянських ОВС у заходах щодо ліквідації українського збройного підпілля, зокрема виконання рішень радянського уряду стосовно організації «явок з повинною» і подальшої «розробки» легалізованих учасників.

Новизна статті полягає у запровадженні у науковий обіг донедавна засекречених архівних матеріалів і документів, що стосуються специфічної професійної діяльності радянських органів внутрішніх справ і державної безпеки, зокрема пов'язаної з процедурою легалізації учасників антирадянського руху опору.

Виклад основного матеріалу. Оунівське керівництво активно перешкоджало добровільній явці бойовиків з повинною після оголошення звернень Президії ВР (Верховна Рада), РНК (Рада Народних комісарів – радянський уряд) та ЦК КП(б) УРСР до західноукраїнського населення та учасників підпілля ОУН і УПА з вимогою припинити антирадянську підпільну діяльність. Зрозуміло, що вказівки цих органів державної влади мали вищу юридичну силу. Так, перше звернення, видане Президією ВР УРСР і РНК, від 12 лютого 1944 р. «До учасників так званих «УПА» і «УНРА» (Українська революційна армія – збройне формування бульбівців, прихильників «Тараса Бульби»-Боровця – Х. К.) гарантувало повне прощення винних в антирадянських діяннях, якщо останні «вийдуть з лісів, повернуться у рідні домівки та перейдуть на сторону радянської влади» [1, арк. 189-190].

Наступне спільне звернення РНК та ЦК КП(б) УРСР із закликом покінчити з «оунівським бандитизмом» та розпочати мирну роботу на благо «великої соціалістичної Вітчизни» було видано 27 листопада 1944 р. [1, арк. 190]. До слова, загалом упродовж 1944 р. у всіх західних областях з'явилося з повинною 15 990 осіб, а вже у 1945 р. – 33 263 особи [1, арк. 102].

Черговим зверненням від 19 травня 1945 р. «До робітників, селян та інтелігенції західних областей України» радянське керівництво встановлювало дату 20 липня 1945 р. як крайній термін добровільної явки всіх учасників «українсько-німецьких банд» [1, арк. 190-191]. На основі цього звернення усім підпільникам, які добровільно з'являться до органів радянської влади, гарантувалося звільнення від будь-якої відповідальності.

Правові запевнення про помилування причетних до націоналістичної діяльності осіб, які особисто здадуться «органам» чи заявлять про це у письмовій формі, підтверджувалися також текстом поширеного за допомогою листочок подібного наказу наркома внутрішніх справ УРСР В.

Рясного від 20 травня 1945 р. Від українських націоналістів, відповідно до наказу, вимагалось з'явитись зі зброєю та боєприпасами до неї. Осіб призовного віку, які з'являться з повинною, передбачалось скеровувати у райвійськкомати для подальшого несення служби у Червоній армії (ЧА). До того ж, явка з повинною учасників підпілля, сім'ї яких раніше були виселені за межі України, гарантувала повернення цих сімей на їх попереднє місце проживання. Натомість осіб, які відмовляться з'явитись з повинною, наказувалось нещадно переслідувати, вразі чинення опору – фізично ліквідувати, а їхні сім'ї депортувати у віддалені райони СРСР. Окрім того, наказ надавав право негайного арешту осіб, у яких буде виявлено зброю після 20 липня 1945 р., оскільки вони вважатимуться учасниками чи пособниками підпілля [2, арк. 191].

Справді, унаслідок вжитих ОВС широких заходів щодо виконання зазначених правових актів тільки протягом травня-липня 1945 р. у західних областях УРСР з'явилося із повинною 19 141 учасник підпілля [2, арк. 191].

Слід зазначити, що такі позитивні показники в роботі органів НКВС спричинили до видання 15 листопада 1945 р. чергового наказу наркома внутрішніх справ УРСР В. Рясного, яким передбачалось звільнення від репресій навіть тих осіб, які з'явилися в органи НКВС після встановленого вищезазначеними нормативно-правовими актами терміну (20 липня 1945 р.) [2, арк. 44].

Водночас В. Рясний у доповідній записці «Про оперативну обстановку і результати боротьби з бандами ОУН-УПА на території західних областей України», датованою груднем 1945 р., висловлювався про те, що робота ОВС була особливо скерована на схилена оунівців до добровільної явки, насамперед шляхом використання агентури і інформації, отриманої від родичів учасників підпілля [1, арк. 102].

Текст вказаної доповідної записки підтверджується й іншими архівними матеріалами. Зокрема, у спецповідомленні від 27 лютого 1945 р. № 1/62 «Про розкладення серед підпілля і бандформувань УПА» за підписом начальника УНКДБ Чернівецької області полковника держбезпеки Решетова повідомлялось: «У зв'язку з нанесенням оперативного удару оунівському підпіллію і застосуванням репресивних заходів щодо сімей учасників, а також унаслідок звернення уряду УРСР і ЦК(б)У до населення західних областей, помітно спостерігається розкладення серед формувань ОУН і УПА і активізується явка з повинною рядових учасників підпілля і нелегалів. Показами затриманих і легалізованих оунівців було встановлено, що керівництво крайового проводу ОУН дало вказівки легалізуватись і зберігати себе до весни. Весною нібито планується здійснити мобілізацію всієї частини чоловічого населення віком від 15 до 55 років і завести в підпілля» [3, арк. 57-58].

«Остання можливість» скористатись помилуванням радянської влади була сформульована у тексті наркома внутрішніх справ УРСР Т. Строкача від 1 лютого 1946 р. У цьому нормативному акті встановлювалась система відповідальності населення за пособництво українським підпільникам (їх приховування, утримання сховищ тощо). І як наслідок, у період з 1 лютого до 1 червня 1946 р. з'явилося з повинною в органи внутрішніх справ західних областей УРСР 4467 осіб прихильних до українських націоналістів. До того ж, упродовж вказаного періоду за сприянням населення було виявлено 7978 сховищ, здано 1 протитанкову рушницю, 5 ручних кулеметів, 208 гвинтівок, 45 автоматів, 107 пістолетів [1, арк. 192].

Таким чином, в результаті звернень радянського уряду, ЦК КП(б) УРСР і оперативно-бойової діяльності органів внутрішніх справ за період 1944 р. до 1 червня 1946 р. з'явилося з повинною 114 729 осіб «антирадянських елементів». Зокрема, причетних безпосередньо або опосередковано до українського націоналістичного підпілля 52 372

особи (1944 р. – 15 990; 1945 р. – 34 074; 1946 р. (5 місяців) – 2308) [1, арк. 193].

Водночас, Т. Строкач у вказівках, що стосувалися проведення «профілактичної роботи» щодо легалізованих підпільників ОУН і УПА та їх сімей висловлював невдоволення слабкою політико-виховною роботою серед осіб, які добровільно з'явилися в «органи». Йдеться про перехід у підпільні формування частини уже легалізованих оунівців. Так, приміром, 11 серпня 1945 р. за час проведення у с. Побуженці (Львівська область) чекістсько-військової операції затримали декількох підпільників, зокрема В.Т. Романюк, який 6 серпня т. р. з'явився з повинною і знову повернувся у підпілля. Крім того, начальники РВ НКВС, оформлюючи явку з повинною, не звертали уваги на відсутність у підпільників зброї, яку вони мали здавати, а також не в повній мірі вживали агентурних заходів щодо виявлення прихованої зброї. Наприклад, лише за останні 10 днів серпня 1945 р. у Львівській області з'явилось з повинною 117 підпільників і 92 призивники, які ухилялись від служби в ЧА, у той же час було здано лише два кулемети, шість автоматів, вісім гвинтівок і шість пістолетів. У Станіславській області упродовж того ж періоду з'явилось з повинною 88 учасників підпілля і 313 призивників, здано 1 кулемет, 4 автомати і 27 гвинтівок. Аналогічна ситуація спостерігалась і в інших західноукраїнських областях. Відтак, з метою покращення агентурного обслуговування легалізованих оунівців, Т. Строкач вимагав покращити агентурну роботу шляхом проведення вербування серед колишніх оунівців; засилати їх у формування для задля розкладення зсередини. Водночас вимагалося повідомляти відділ боротьби з бандитизмом (ВББ) про кожен випадок повторного повернення у підпільну діяльність тих учасників, які з'явилися з повинною [2, арк. 170-172].

Реальні плани ОВС щодо подальшої розробки українського підпілля, відображались у донедавна засекречених документах і полягали у використанні оунівських підпільників, які з'явилися з повинною та мали глибокі зв'язки з представниками керівних ланок підпілля, у ролі окремих агентів-бойовиків або у складі бойових провокативних груп особливого призначення, так званих спецгруп (рос. – «легендарованные группы»). Агенти-бойовики отримували завдання, що полягали у проникненні в оунівське підпілля задля захоплення чи фізичної розправи над керівниками ОУН і УПА, (в крайніх випадках – їх компрометації з метою внутрішнього розкладення боївку); ліквідації «живого зв'язку» підпільників шляхом знищення зв'язкових; сприяння органам та військам НКВС/МВС-МДБ у «підведенні банд УПА під оперативний удар» тощо.

Наведемо один із характерних прикладів залучення колишніх воєв ОУН і УПА до боротьби з підпіллям. Так, організованою Костопільським відділенням НКВС бойовою розвідувальною групою у кількості 21 особи, створеною із колишніх підпільників, з березня до 15 червня 1944 р. було вбито 25 і затримано 56 оунівців. На основі даних цієї групи було заарештовано 62 націоналістів, виявлено та вилучено 3 продуктових склади, 2 склади зі зброєю, 12 – із зерном. Окрім того, 2 червня 1944 р. було убито курінного (командира батальйону) УПА – «Шакала» [ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 94. – Арк. 21].

Отже, значні втрати, понесені українським збройним підпіллям, зумовлювались, насамперед, наявністю у підпільному середовищі великої кількості агентів органів внутрішніх справ та держбезпеки. Одночасно каральні органи визнавали, що набути кваліфікованих, відданих агентів та інформаторів оунівців було завданням із непростих, адже воно ускладнювалось внаслідок глибокої конспірації підпілля, настороги керівників підрозділів ОУН і УПА та рядових членів майстерної детальної перевірки Службою безпеки ОУН кожного нового учасника підпілля з метою

підтвердження чи виключення підозри про можливого ворожого агента.

Зауважимо, що внаслідок захоплення українських націоналістів, вони охоче погоджувались надавати допомогу радянським органам, проте часто лише їх дезінформували, стаючи т.зв. дворухівцями, тобто особами, які повернулись до антирадянської націоналістичної діяльності після їхнього вербування та звільнення [4, с. 104-105].

Черговим наказом від 10 листопада 1946 р. «Про амністію учасників бандгруп, які добровільно з'являться в органи влади» із черговим запевненням, що «ні один з учасників оунівських бандитських груп, в т. ч. і верховоди, що з'явилися з повинною, не будуть арештовані, якщо вони порвали зв'язок з бандитизмом і надалі не будуть займатися злочинством» звернувся Т. Строкач [5, арк. 260].

Натомість, попри усі титанічні зусилля режиму, боротьба підпілля тривала. Так, у летючці, вилученій бійцями внутрішніх військ МДБ у Яблунівському районі Станіславської області у травні 1947 р., містилася відповідь на зазначений наказ МВС УРСР від 10 листопада 1946 р. стосовно вказівок до начальників обласних управлінь і райвідділів МВС, командирів внутрішніх та прикордонних військ МВС та винищувальних батальйонів. У цьому документі повстанці, вживаючи достатню гострої лексики, звинувачували міністра Т. Строкача у залякуванні місцевого населення жорстокими репресіями за пособництво (допомогу, підтримку) націоналістам. Неодноразові звернення до західноукраїнського населення із закликами припинити збройну боротьбу оунівці відверто називали проявами слабкості радянської влади («в ідейно-політичному відношенні»), і своєю чергою, рішуче відмовились скласти зброю у жертовній боротьбі за самостійну Українську державу [6, арк. 173-174].

Разом з тим, невпевненість у правомірності застосування амністії щодо учасників та пособників націоналістичних формувань, які легалізувались, була висловлена у доповідній записці «Щодо питання законності застосування амністії до учасників банд українських буржуазних націоналістів, які з'явилися з повинною в органи радянської влади» від 10 вересня 1949 р. № 4/008099, складеною військовим прокурором військ МВС Українського округу Кошарським, і адресованій секретареві ЦК КП(б)У М. Хрущову, голові Президії ВР УРСР М. Гречусі та голові РМ УРСР Д. Коротченку. Застосування амністії щодо осіб, які з'явилися з повинною до 20 липня 1945 р., в автора доповідної записки не викликало жодних сумнівів, проте він висловлював невдоволення практикою амністування учасників та інших прихильників «оунівських формувань» після 20 липня 1945 р. Опираючись на аналіз нормативно-правових актів щодо застосування амністії, Кошарський вказував на невідповідність вимог актів НКВС/МВС чинним законам. До прикладу, у спільному зверненні Президії ВР УРСР, РМ УРСР та ЦК КП(б)У «До робітників, селян та інтелігенції західних областей України» від 19 травня 1945 р., останній строк явки, як вже зазначалось, встановлювався до 20 липня 1945 р., який, до речі, не скасовувався, не змінювався і не продовжувався. Утім, згадуваними наказами НКВС/МВС УРСР від 15 листопада 1945 р., від 1 лютого 1946 р. та 10 листопада 1946 р. строки явки «з повинною» учасників націоналістичного підпілля взагалі не були встановлені. Зокрема, у наказі від 10 листопада 1946 р. «Про амністування учасників бандгруп, які добровільно з'явилися до органів радянської влади», прямо вказувалося на те, що «усіх учасників банд ОУН-УПА, які з'являться з повинною, до відповідальності не притягати, вважати їх амністованими та направляти до місця проживання». Таким чином, військовий прокурор вважав, що застосування амністії щодо учасників українського підпілля, які з'явилися з повинною після 20 липня 1945 р.,

суперечить законів. Окрім того, він наголошував на тому, що відсутність чітко встановлених строків явки з повинною не сприятиме якнайшвидшій ліквідації «за-лишків» оунівського підпілля і навіть може бути вико-ристана націоналістичними формуваннями у боротьбі з владою до останньої можливості, а після «явки з пови-нною» фактично уникнути покарання [5, арк. 259-260].

За волею вищого партійно-державного керівництва, функція боротьби з націоналістичним підпіллям в осно-вному перейшла до МДБ (15 березня 1946 р. ВР СРСР прийняла закон про перетворення РНК СРСР у Раду Міні-стрів (РМ) СРСР, своєю чергою союзно-республіканські наркомати внутрішніх справ і державної безпеки були перейменовані у Міністерства внутрішніх справ СРСР (МВС) та Міністерства державної безпеки СРСР (МДБ) відповідно). Отже, відповідно до вказівок ЦК ВКП(б), спільного наказу МВС і МДБ СРСР № 0074/0029 від 21 січня 1947 р. і постанови РМ СРСР № 101-48сс від 28 січня 1947 р., органи МВС повністю передали оператив-ні апарати боротьби з бандитизмом у західних областях УРСР разом з внутрішніми військами і транспортною міліцією, до складу органів МДБ. Причому прийняті від МВС західних областей відділи боротьби з бандитизмом та відділення другого відділу МВС УРСР були реоргани-зовані в єдині відділи.

Відтак, в інструктивному листі, скерованому міністро-ві держбезпеки УРСР С. Савченку від 20 травня 1947 р. № 847/см, йшлося про необхідність передачі з органів МВС до органів МДБ західних областей матеріалів, що стосували-сь легалізованих дезертирів та тих осіб, котрі ухилились від військової служби в ЧА. Це пояснювалось підозрою в причетності вказаної категорії легалізованих осіб у на-ціоналістичній діяльності, отже вони підлягали активній оперативній перевірці [7, арк. 16].

Метою такої реорганізації було посилення боротьби з оунівським підпіллям, насамперед шляхом проведення військово-чекістських операцій та агентурно-оператив-ної роботи. Натомість, за даними архівних відомчих до-кументів, упродовж 1947–1948 рр., і особливо в 1949 р., різко зменшилась кількість оунівців, які були легалізовані. Якщо у 1946 р. у всіх західних областях УРСР з'явилося з повинною 4 936 учасників руху опору, то в 1947 р. їх кількість становила 680 осіб, в 1948 р. – 118 осіб, а упро-довж січня-серпня 1949 р. – лише 45 осіб. Зважаючи на такий стан справ, відповідно до керівних вказівок органів держбезпеки, датованих вереснем 1949 р. «Про посилення заходів щодо розкладення оунівського підпілля і розробки легалізованих бандитів», на органи внутрішніх справ і держбезпеки, покладалось зобов'язання у термін до од-ного місяця здійснити ретельну перевірку наявності та обліку всіх осіб, які з'явилися з повинною; осіб, на яких було заведено достатньо компрометуючих оперативних матеріалів, наказувалось арештовувати, а їхні сім'ї депор-товувати; вербувати більше агентури з числа легалізова-них оунівців; учасників підпілля, які з'являлись із пови-нною, вимагалося піддавати ретельному допитові, і тільки після того вирішувати питання про подальше звільнення або арешт [8, арк. 122-142]. Останній захід, безумовно, су-перечить змістові численних звернень Президії ВР УРСР, РМ УРСР та ЦК КП(б)У, наказів керівництва органів вну-трішніх справ і державної безпеки із гарантією повного звільнення від відповідальності.

Утім, практика видання відомчих наказів із гаран-туванням амністії у зв'язку з проведенням процедури легалізації продовжувала застосовуватись вищим керів-ництвом радянських каральних органів. Одним із таких нормативних документів був широко відомий місцевому

населенню наказ за підписом міністра державної безпеки УРСР М. Ковальчука від 30 грудня 1949 р. № 312 «Про непритягнення до кримінальної відповідальності учас-ників решток розгромлених учасників українських наці-оналістичних банд в західних областях Української РСР, що добровільно з'явилися до органів радянської влади з повинною». Згідно з документом, начальникам обласних управлінь, міських і районних відділів МДБ західних об-ластей УРСР наказувалось всіх учасників «банд» та не-легалів, зокрема їх керівників, які з'явилися з повинною, до відповідальності не притягати. До того ж документом було передбачено: надання права вільного вибору місця проживання всім легалізованим особам; сприяння органами МДБ у працевлаштуванні легалізованих колишніх під-пільників за місцем колишнього проживання або в іншо-му районі; роз'яснення про можливість повернення їхніх сімей із заслання; необхідність анонімних повідомлень з їхньої сторони про місцезнаходження оунівців [8, арк. 193]. Цей наказ було надруковано у всіх місцевих газе-тах, обкоми компартії західних областей були зобов'язані ознайомити з його змістом усіх мешканців. По суті, це був перший крок до проведення амністії, яка поширювалась і на тих, хто погодився добровільно здати зброю не лише в органи МВС, а й у відділення міліції (міліція на той час була у підпорядкуванні МДБ), або в інших місцевих органах влади. Проведена амністія виявилася особливо результативною для радянського режиму, адже вже у пер-ший тиждень 1950 р. зброю склали близько восьми тисяч осіб. До речі, за свідченням П. Судоплатова¹, із цих вось-ми тисяч приблизно п'ять тисяч були молоді люди віком від п'ятнадцяти до двадцяти років [9, с. 257].

За архівними матеріалами органів держбезпеки (до-відка «Про оунівське підпілля і перебіг боротьби з ним» станом на 20 серпня 1949 р.), всього за час боротьби з під-піллям, починаючи з витіснення гітлерівських військ із території західних областей УРСР (лютий 1944 р.) і до 20 серпня 1949 р., було знешкоджено 379 928 учасників та пособників ОУН, з яких убито 149 029 осіб, заарештовано 103 102 особи, примусово виселено членів сімей – 127 797 осіб. Окрім того, у результаті проведених заходів щодо «розкладення» оунівського підпілля, з'явилося з пови-нною і легалізувалось 61 584 учасники визвольного руху [1, арк. 268]. Упродовж 1950 р. у всіх західних областях УРСР з'явилося з повинною 14 402 особи [10, арк. 32]. Де-які з них в силу різних причин, як зазначалось, погоджу-вались співпрацювати з каральними органами, надавали інформацію про відомі їм осередки підпілля, інші скеро-увались до лав ЧА, в тому числі й на фронт, решта були виселені на спецпоселення та піддані іншим репресивним заходам радянської влади. Таким чином, загалом упро-довж згадуваного періоду шляхом застосування широкого арсеналу репресивних методів на основі нормативних, пе-редусім відомчих документів, було знешкоджено 441 512 «ворогів народу» [1, арк. 268].

Висновки. Таким чином, боротьбі з потужним і роз-галуженим підпіллям ОУН і УПА радянський режим не міг обмежуватися винятково військовими діями, тому по-силена увага приділялася діяльності каральних структур. Частково виконуючи функції, притаманні їм як правоох-ронним інститутам, вони фактично були провідниками репресивної політики держави. Разом із застосуванням жорстких репресивних заходів у боротьбі з українським збройним підпіллям, органи радянської влади послугово-увались одним із небагатьох відносно правомірним і лояль-ним методом діяльності – оголошення явок з повинною, які призводили до масової легалізації учасників та посо-бників українського руху опору, очолюваного ОУН і УПА.

¹ Судоплатов Павло Анатолійович (1907-1996), з 1941 р. – заступник начальника зовнішньої розвідки НКВС; начальник 4-го розвідувально-диверсійного управ-ління НКВС СРСР. Виконавець убивства С. Коновальця (1938), організатор убивства О. Шумського (1946) та Р. Шухевича (1950). В 1953 р. був заарештований і засуджений на 15 років. Реабілітований у 1992 р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ГДА СБУ (Галузевий державний архів Служби безпеки України), ф. 13. Колекція друкованих видань, спр. 372, т. 73, арк. 102, 189–190, 190–191, 191, 192, 193, 268.
2. ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 94, арк. 44, 170–172, 191.
3. ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 86, арк. 57–58.
4. Кульгавець Х. Ю. Методи діяльності радянських каральних органів із ліквідації українського збройного підпілля у західних областях УРСР (1944–1950 рр.) / Х. Ю. Кульгавець // Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 1. – С. 98–108.
5. ЦДАГОУ (Центральний державний архів громадських об'єднань України), ф. 1. Центральний комітет компартії України, оп. 23, спр. 5681, арк. 259–260.
6. ГДА МВС України (Галузевий державний архів Міністерства внутрішніх справ), арк. 173–174.
7. ГДА МВС, ф. 3, оп. 1, спр. 84, арк. 16.
8. ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 95, арк. 122–142, 193.
9. Судоплатов П. Спецоперації. Лубянка и Кремль 1930–1950 годы / Павел Судоплатов. – М. : ОЛМА-ПРЕСС, 1997. – 332 с.
10. ГДА СБУ, ф. 13, спр. 372, т. 74, арк. 32.